

באר שבע – אתגרי מטרופולין גדול על סף מדבר

גיליון סתיו 2016 / כרך 7 (3) / קיימות עירונית

ציטוט

אל ט. 2016. באר שבע – אתגרי מטרופולין גדול על סף מדבר. *אקולוגיה וסביבה* 7(3).
העתק

האנושות מתכנסת אל הערים, ובמובן זה, מדינת ישראל היא אחת המדינות בעלות שיעורי האוכלוסייה העירונית הגבוהים ביותר. כ-92% מתושבי המדינה מתגוררים בערים, ועד שנת 2050 צפוי הנתון לגדול ל-94%. מציאות זו מחייבת אותנו להפסיק להתייחס אל ערינו כאל מרחב עירוני-פיזי בלבד, ולהפנים שכדי להימנע מהפיכת ערי ישראל לערי גיהנום ולסיוט עירוני, ולהפוך אותן למרחבים המתאימים לפעילות אנושית, מקומה של עירוניות מקיימת בתהליכי התכנון והתוויית המדיניות הוא הכרחי. במובן זה, באר שבע, עיר-האם של מטרופולין הדרום, איננה נפקדת מהצורך במתן התייחסות לעירוניות מקיימת.

תהא הסיבה המקומית לצמיחתן של ערים אשר תהא – הרי שברור מעל לכל ספק, כי הערים, בכל מקום על הגלובוס, שואפות שתושביהן יוכלו להשיג בהן את כל צרכי חייהם, ואין זה מן הנמנע שמרביתנו שוהים בהן לאורך הרוב המכריע של תקופת חייו. בערים אנו מקבלים את כל השירותים הבסיסיים הדרושים לנו: קורת גג, פרנסה, מזון, השכלה, בריאות וממשל. אך העיר מעניקה לנו הרבה יותר מאשר אותם שירותים בסיסיים; היא מעניקה לנו חיי תרבות, ספורט וקהילה עשירים ומגוונים, ואפילו את זמננו הפנוי מרביתנו בוחרים להעביר בעיר עצמה, בפעילויות נופש, פנאי, שעשוע, העשרה, יצירה ולימוד. לא יהיה זה מוגזם לומר כי באופן היסטורי, בעוד שהמאה ה-19 עמדה בסימן עוצמת האימפריות של העולם הראשון והשתלטות הקולוניאלית על העולם השלישי, והמאה ה-20 אופיינה כעידן מדינות הלאום (והמלחמות עקובות הדם ביניהן) לצד שקיעתן של הערים, הולך ומסתמן כי המאה ה-21 תאופיין יותר מכל דווקא במרכזיותן של הערים ובהשפעתן על האנושות כולה.

בעיניי, בפני העיר באר שבע ניצב אתגר ייחודי במדינת ישראל, המושפע משלושה מאפיינים בולטים: ראשית, העיר, המונה כ-220 אלף תושבים, מעניקה שירותים יומיים לפי שלושה מסך כל תושביה (אם לא ליותר) וזאת בשל היותה העיר המרכזית במטרופולין מחוז הדרום; שנית, העיר ממוקמת על סף המדבר ומאופיינת באקלים צחיח למחצה; שלישית, לעיר יש עתודות קרקע מהגדולות ביותר במדינת ישראל – שטחה המוניציפלי הוא 117 אלף דונם (שנייה בלבד בגודלה לאחר ירושלים). שלושת המאפיינים הללו יחדיו, נוסף על הטעויות התכנוניות ההיסטוריות של העיר בדמות תפיסת "עיר הגנים", מציבים בפנינו אתגר תכנוני גדול מאוד: כיצד יוצרים תחושה עירונית אינטנסיבית בעיר שהיא כה מפוזרת במרחב? כיצד הופכים את המרחב העירוני בסביבת אקלים צחיח למחצה לנווה מדברי? וכיצד יוצרים בעיר עוגנים מטרופוליניים משמעותיים?

לצורך כך, ראשית טרחנו ועמלנו כבר לפני כשבע שנים על תכנית אסטרטגית לעיר, שהוגדרו בה יעדים מדידים וברורים שעוסקים כולם בחיזוק המצב החברתי-כלכלי של העיר. נוסף על כך, כיום מתקיימים התכנון והאחזקה של המרחב הציבורי, לרבות השצ"פים העירוניים, לפי הנחיות התכנית הנופית לעיצוב המרחב הציבורי שהכנו. הטמענו בתכנית את הפיכת באר שבע לנווה מדבר, לרבות קביעת הנחיות ברורות לבחירה ולשתילה של צמחייה ועצים מותאמי אקלים ושילוב אינטנסיבי של אלמנטי מים ברחבי העיר. הוכן סקר טבע עירוני, בשיתוף המשרד לאיכות הסביבה והחברה להגנת הטבע, הכולל סקירה בוטנית ומגוון סקירות זואולוגיות ותיחום של לא פחות מ-58 אתרי

טבע עירוני הן בשטחים הפתוחים הן בלב ליבו של המרקם העירוני הבנוי. הוכן מסמך מדיניות להחייאה עירונית, המקבע את מתחמי הפינוי-בינוי ותמ"א 38 הרצויים בעינינו, וזאת לצורך יצירת ליבה עירונית אינטנסיבית ורציפה. מיִתנו את מגמת התרחבות שטחי המסחר בעיר (אם כי ראוי בעיני לציין, כי רבים טועים בחישוביהם באשר לכמות שטחי המסחר בעיר לנפש, שכן הם אינם מביאים בחשבון את כוח הקנייה המצוי בפועל במטרופולין באר שבע כולו, שבהתאם לו יש להתייחס לשטחי המסחר בעיר כמטרופוליניים ולא כעירוניים).

כל הדברים האמורים לעיל מתכנסים בסופו של דבר, ובאים לידי ביטוי בתכנית המתאר החדשה של העיר באר שבע 2030, שאנו עומלים עליה רבות, ושנמצאת כיום בשלביה הסופיים לפני הפקדתה בוועדה המחוזית.

שדרה במתחם לב העיר בבאר שבע | צילום: Xiquinho Silva, פליקר CC BY 2.0